

цьому сенсі я *не засуджую* поширений нині наголос на патріотичних началах, але я *утримуюсь від* його схвалення (принаймні у розумінні патріотизму виключно крізь призму «свободи від»). Мені ближче бачення *патріотизму як відповідальності та чесності громадян перед своїм народом*.

Зрештою, якщо ми не навчимо дітей *необхідності утвердження справедливості* для себе і для інших, то, нажаль, *країною-прометеєм для Європи* ми не станемо. Ми можемо залишитися «камерним» суспільством, яке точно антиросійське, яке точно самоусвідомлює себе й має самодостатню і горду історію державотворення, але яке є лише «річчю в собі», але не тим, що інші народи можуть прагнути запозичити.

Підсумовуючи сказане, вважаю, що *Українська хартія вільної людини* дає фундаментальні настанови всім нам, у тому числі вчителям та викладачам, аби ми в своєму житті та у педагогічній діяльності робили наголос на *персональній відповідальності людини, заохочували молоде покоління до кооперації та до волонтерства, до «гри за правилами», до шанування Права та закону як виявів справедливості*. Дуже добре, що тернопільська громада піднімає питання цінностей Хартії, питання пошуку нових сенсів, і можливо, це буде нове джерело, ресурси якого можна було б масштабувати на всю країну, розставляючи вірні акценти відповідно до вимог тривожного часу.

(Виступ на конференції із відеозапису)

УДК 373.016

Стрельніков Віктор Юрійович,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри філософії і економіки
освіти Полтавської академії неперервної
освіти імені М. В. Остроградського,
м. Полтава

**ПАРТНЕРСТВО СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В
ТЕХНОЛОГІЇ СИТУАЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА ЗАСАДАХ
УКРАЇНСЬКОЇ ХАРТІЇ ВІЛЬНОЇ ЛЮДИНИ**

Партнерство суб'єктів освітнього процесу на засадах Української Хартії вільної людини може втілити технологія ситуаційного навчання, що поширена в англійських країнах світу під назвою Case Study («кейс-метод»). Її вважають початком подолання кризи освіти. Справді, вона започатковує формування посткласичної системи освіти і може сприяти впровадженню педагогіки партнерства учасників освітнього процесу в контексті Української Хартії вільної людини.

Аналіз наявних досліджень технологій партнерства суб'єктів освітнього процесу, проведений нами у попередніх розвідках [12–17], показав підвищений інтерес науковців до проблематики сучасних моделей і технологій навчання [1–11; 18–21], однак поки що слабо вивченою є сутність технології ситуаційного навчання, її етапів, завдань, методів, форм роботи у руслі Української Хартії вільної людини.

Сутність технології ситуаційного навчання характеризують такі десять позицій: 1) мета навчання відрізняється від класичної схеми – навчити, дати знання, вміння і навички, які є єдино «правильними», раз і назавжди визначеними; 2) навчальний процес орієнтується на усвідомлення багатьох, а не єдиної істини; 3) технологіям ситуаційного навчання, на відміну від традиційних, властивий демократичний характер процесу одержання знань – усі суб'єкти освітнього процесу є рівноправними (у тому числі з педагогом); 4) у навчанні головним є не оволодіння готовими знаннями, а пошук і вироблення їх у процесі співтворчості суб'єктів освітнього процесу; 5) результатом застосування технології ситуаційного навчання є пізнавальні навички, а не лише знання; 6) технологія застосування ситуаційного навчання є досить чіткою й простою, коли за певними правилами моделюється конкретна ситуація з професійного життя суб'єктів освітнього процесу і комплекс знань, практичних навичок, необхідних їм для вирішення означеної ситуації (ця модель ситуації має вигляд професійного тексту обсягом 3–10 сторінок, який має назву «кейс»); суб'єкти освітнього процесу попередньо вивчають змодельовану ситуацію (кейс), залучаючи різноманітні джерела інформації,

зокрема, матеріали оглядових лекцій; потім зміст кейса на практичних заняттях і диспутах детально обговорюється, де педагог виконує роль диспетчера процесу співтворчості – фіксує відповіді, генерує запитання, підтримує дискусію; 7) за допомогою технології ситуаційного навчання набуває розвитку система цінностей суб'єктів освітнього процесу, їх професійних позицій, життєвих установок, своєрідного світосприймання; 8) технологія ситуаційного навчання дає змогу відчути омріяну класиками педагогіки Школу Радості, суб'єкти освітнього процесу отримують задоволення від пізнання нового, долається «непоборний» дефект традиційного навчання – неемоційний, сухий, нудний виклад матеріалу; 9) позитивні емоції, творча конкуренція, своєрідна ейфорія, захопленість, які під час обговорення змодельованої ситуації закономірно виникають, дають насолоду мислячому креативному суб'єкту освітнього процесу; 10) технологія ситуаційного навчання розвиває уміння суб'єктів освітнього процесу самостійно орієнтуватися в професійних ситуаціях, оволодіти методологією їх аналізу, набути досвіду в контексті Української Хартії вільної людини [7, с. 156–157].

Технологія ситуаційного навчання передбачає певні етапи, завдання, методи, форми роботи.

До етапів технології ситуаційного навчання відносяться такі алгоритмічні дії: а) «входження» і розуміння професійної ситуації; б) постановка діагнозу, з'ясування можливих причин її виникнення і появи симптомів; в) визначення стратегічних питань і ключових проблем професійної ситуації, тобто виявлення справжніх причин; г) вироблення стратегічних альтернатив, пошук варіантів вирішення професійної ситуації; д) оцінювання і вибір альтернатив, тобто вибір оптимального рішення професійної ситуації; е) захист і обґрунтування рішення.

Завдання технології ситуаційного навчання узгоджуються з кожним з названих етапів: а) уважно прочитати кейс, ознайомитися із професійною ситуацією; б) виявити професійну проблему, узагальнити й проаналізувати інформацію; в) розвинути гіпотези, уточнити професійні проблеми їх ієрархію; г) сформулювати альтернативні рішення професійної ситуації; д) оцінити

альтернативи на основі аналізу переваг і недоліків кожної з альтернатив, рекомендувати рішення професійної ситуації, якому надається перевага; е) підтвердити продуктивність цього рішення, обґрунтувати переваги [7, с. 157].

Методи роботи за технологією ситуаційного навчання також відповідають вищевказаним етапам: а) робити помітки на полях, підкреслювати; б) робити зовнішній аналіз – галузевий професійний аналіз, аналіз тенденцій, аналіз «вузьких місць», і внутрішній аналіз – аналіз банкрутства, коефіцієнтний аналіз, організаційний аналіз тощо; в) мозкова атака; г) вивчення й аналіз досвіду, професійні дослідження, творчість, стратегічне планування; д) SWOT-аналіз, аналіз дерева рішень; е) розрахунок наслідків результатів реалізації рішення, професійні пропозиції з контролю за ним, підготовка звіту і презентація результатів аналізу [7, с. 157–158].

Щодо форм навчальної роботи за технологією ситуаційного навчання, то на а-етапі використовуються індивідуальні форми роботи; етапах б-д – групові; на е-етапі – індивідуальні й групові форми навчання. Співвідношення цих форм навчальної роботи становить пропорцію – 30 : 50 : 20 [7, с. 158].

Оновлення інтелекту, світосприймання і цінностей Української Хартії вільної людини справді відчує кожен суб'єкт освітнього процесу, який хоч трохи спробує працювати за технологією ситуаційного навчання. Ситуаційне навчання підтверджує, що якісне збільшення обсягу знань суб'єктів освітнього процесу є можливим за якісної зміни технології навчання й, головне, організації освітнього процесу на основі цінностей Української Хартії вільної людини.

Отже, для впровадження педагогіки партнерства суб'єктів освітнього процесу в контексті Української Хартії вільної людини необхідна чітка, детально продумана і тривала організаційно-методична підготовка, яка дасть змогу суб'єктам освітнього процесу розвивати смислові мотиви пізнавальної діяльності на засадах Української Хартії вільної людини (потреба в нових знаннях, пізнавальний інтерес), пізнання стане для суб'єкта освітнього процесу позитивно емоційно забарвленим, добровільним, стимулюватиме й підтримуватиме вольові зусилля вільної людини; педагогіка партнерства

розвиватиме цінності групи в контексті Української Хартії вільної людини, адже чим вищий рівень розвитку групи, тим більші можливості розвитку кожного суб'єкта освітнього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ковальчук В. А. Педагогічне партнерство як основа розвитку сучасної системи освіти та інституту сім'ї. *Теоретико-практичні засади партнерської взаємодії соціономічної та освітньої сфер*: зб. наук. праць за матер. міжрегіонального науково-методичного онлайн-семінару, 26 квіт. 2022 р. / за ред. Л. О. Данильчук. Хмельницький, 2022. 224 с. С. 89–93.
2. Ковальова С. М. Застосування методики «кейс-методу» у професійній підготовці майбутніх учителів у Великій Британії : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 259 с.
3. Лебедик Л. В. Використання сучасних моделей навчання у контексті менеджменту професійної підготовки вчителів природничо-математичних спеціальностей. *Освіта. Інноватика. Практика* : науковий журнал. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2018. Вип. 1 (4). С. 21–27.
4. Лебедик Л. В. Дидактичні принципи формування ІКТ-компетентностей майбутніх учителів математики у процесі фахової підготовки. *Фізико-математична освіта* : науковий журнал. 2017. Вип. 3(13). С. 215–219.
5. Лебедик Л. В. Підготовка керівників гуртків до роботи з обдарованими дітьми в системі післядипломної педагогічної освіти. *Проектування розвитку та психолого-педагогічного супроводу обдарованої особистості в умовах воєнного стану* : матеріали наук.-практ. онлайн-конф., 23–25 черв. 2022 р. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2022. 368 с. С. 149–157.
6. Лебедик Л., Стрельніков В. Інтерактивні технології навчання майбутніх фахівців у сфері соціальної роботи. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 4 (193). С. 49–53. URL : http://isp.poippo.pl.ua/article/view/212383/pdf_76
7. Лебедик Л. В., Стрельніков В. Ю., Стрельніков М. В. Сучасні технології навчання і методики викладання дисциплін: навчально-методичний посібник для слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти. Полтава : АСМІ, 2020. 303 с. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/15703>
8. Лебедик Л. В. Сучасна освітня ситуація і складники ефективного навчання: методичні рекомендації до самостійного вивчення теми у змістовому модулі «Загальні основи педагогіки вищої школи» з навчальної дисципліни «Педагогіка вищої школи» для студентів спеціальності 8.18010021 «Педагогіка вищої школи» та слухачів курсів підвищення кваліфікації МПК. Полтава: ПУЕТ, 2015. 25 с.
9. Лебедик Л. В. Технології навчання для розвитку аналітичної компетентності майбутніх бакалаврів з економіки. *Фізико-математична освіта* : науковий журнал. 2019. Вип. 2. Ч. 2. С. 56–59. URL : <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>
10. Осадченко І. І. Теорія і практика ситуаційного навчання у підготовці майбутніх учителів початкової школи : монографія. Умань : Жовтий О. О., 2011. 414 с.
11. Програма короткотермінових курсів-тренінгів підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів передвищої освіти «Сучасні технології навчання і методики викладання дисциплін у закладах фахової передвищої освіти» (30 годин). Полтава : ПУЕТ, 2020. 42 с. URL : <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/8197>
12. Стрельніков В. Ю. Інтенсивне кооперативне навчання майбутніх фахівців. *Якість вищої освіти : чинники формування конкурентоспроможності випускників* : матеріали

XXXIX Міжнар. наук.-метод. конф., 23–24 січ. 2014 р. : у 2 ч. Полтава : ПУЕТ, 2014. Ч. 1. С. 210–212.

13. Стрельніков В. Ю. Можливості використання кейс-методу у вищій школі. *Матеріали XXVI наук.-метод. конф., присвяченої 10-й річниці незалежності України «Нові технології навчання та покращення якості підготовки фахівців з вищою освітою»*, 21–23 берез. 2001 р. Полтава : ПКІ, 2001. 404 с. С. 281–284.

14. Стрельніков В. Ю. Можливості кооперативного навчання для формування й розвитку громадянської культури молоді. *Формування громадянської культури в Новій українській школі: традиційні та інноваційні практики* : збірник матеріалів конф. / За заг. ред. Г. Л. Єфремової, С. М. Луценко, Л. П. Івашини. РВВ СОППО, Суми, 2020. С. 174–179.

15. Стрельніков В. Ю. Техніки нейролінгвістичного програмування для створення кооперативних взаємин зі студентами. *Превентивна безпека людини в сучасних умовах* : матеріали Міжвузівського круглого столу, присвяченого Всесвітньому дню охорони праці (м. Полтава, 28 квіт. 2017 р.). Полтава : ПУЕТ, 2017. С. 26–28.

16. Стрельніков В. Ю. Технології «діадної взаємодії» та ситуаційного навчання студентів. *Педагогічні науки*. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. Вип. 71. С. 34–38.

17. Стрельніков В. Ю. Формування колективного суб'єкта у інтенсивному кооперативному навчанні майбутніх економістів. *Науковий вісник ПУЕТ. Серія : Економічні науки*. 2012. № 6 (51). С. 200–205.

18. Тадеуш О. М. Освітнє партнерство у просторі вищої школи: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2020. № 33 (1). С. 57–69.

19. Трубавіна І. М. Шляхи формування культури миру і толерантності у дітей в закладах загальної середньої освіти в умовах військового конфлікту в Україні. *Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в XXI столітті* : міжнар. кол. монографія / Всесвіт. наук. ноосферно-онтолог. тов-во, Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, Асоц. рос. вчених штату Масачусетс та ін. ; за заг. ред. В. П. Бабича, Л. С. Рибалко. Харків : ВННОТ, 2019. С. 352–355.

20. Шама І. П. Фактори ефективного застосування кейс-технології у процесі фахової підготовки майбутніх учителів. *Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Педагогічні науки*. 2012. № 15, ч. 1. С. 164–174.

21. Яремчук С. В., Семікін М. О. Роль «кейс»-методу в розвитку творчого потенціалу майбутнього педагога. *Наука і освіта*. 2014. № 6. С. 154–159.

Стрийвус Наталія Богданівна,
методист, в.о. завідувача відділу
організаційно-методичної та
інформаційно-видавничої діяльності
Тернопільського ОКІППО, м. Тернопіль;
Герасимчук Галина Ігорівна,
методист відділу організаційно-
методичної та інформаційно-видавничої
діяльності Тернопільського ОКІППО,
м. Тернопіль

**ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ЗЗСО НА ЦІННОСТЯХ
УКРАЇНСЬКОЇ ХАРТІЇ ВІЛЬНОЇ ЛЮДИНИ
(МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ)**